

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vaara- tiedotteesta ja hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 17 päivänä huhtikuuta 2012 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi vaaratiedotteesta ja hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta (HE 31/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- valmiusjohtaja Janne Koivukoski, hallitusneuvos Mika Kättö ja pelastusylitarkastaja, valtiosääntöoikeuden dosentti Veli-Pekka Hautamäki, sisäasiainministeriö
- kriisiviestintäkoordinaattori Petri Kekäle, valtioneuvoston kanslia
- ylitarkastaja Pauli Pullinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtaja Martti Kunnasvuori, Hätäkeskuslaitos

- pääsihteeri Markus Österlund ja hallintoasiain asiantuntija Kristina Beijar, Svenska Finlands folkting
- palvelukoordinaattori Hannu Sironen, Yleisradio Oy
- edunvalvontapäällikkö Johanna Töyrylä, RadioMedia ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Valtioneuvoston käännöstoimisto
- sisäasiainministeriö, poliisiosasto
- oikeusministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Poliisihallitus
- Viestintävirasto
- Lapin rajavartiosto
- Helsingin poliisilaitos
- Pohjois-Karjalan pelastuslaitos
- Kuurojen Liitto ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vaaratiedotteesta. Ehdotetun lain tarkoituksena on järjestää viranomaisten radiossa ja televisiossa tapahtuvan vaara- ja onnettomuustilanteisiin liittyvän tiedottamisen toimivalta perustuslaissa edellytetyllä tavalla. Lailla tehostettaisiin kielellisten oikeuksien toteutumista viranomaistiedot-

tamisessa ja määriteltäisiin käytettävän termin nimeksi vaaratiedote.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi hätäkeskustoiminnasta annettua lakia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2013.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Laki vaaratiedotteesta

Vaaratiedotteesta ehdotetun lain (1. lakiehdotus) tarkoituksena on järjestää viranomaisten radiossa ja televisiossa tapahtuvan, vaara- ja onnettomuustilanteisiin liittyvän tiedottamisen toimivalta perustuslaissa edellytetyllä tavalla. Samalla tavoitteena on huolehtia kielilainsäädännön vaatimusten toteutumisesta vaaratiedotteita annettaessa sekä selkeyttää viranomaistiedotteiden terminologiaa.

Vaaratiedote on viranomaisen antama tiedote, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallisesta tapahtumasta ja antaa toimintaohjeita. Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan vaaratiedote voidaan antaa, jos se on välttämätöntä väestön varoittamiseksi, silloin kun vaarallisen tapahtuman seurauksena voi aiheutua ihmisille hengen- tai terveysvaara taikka vaara merkittävälle omaisuuden vaurioitumiselle tai tuhoutumiselle. Vaaratiedote voidaan lisäksi antaa, kun vaaratilanne on ohi.

Vaaratiedote korvaa radiossa ja televisiossa nykyisin välitettävät hätätiedotteet ja muut viranomaistiedotteet. Valiokunta pitää esitystä perusteltuna. Raja hätätiedotteen ja muun viranomaistiedotteen välillä on liukuva ja tulkinnanvarainen, ja ehdotettu laki selkeyttää sääntelyä ja tehostaa vaaratiedottamista. Esityksen tarkoituksena ei ole madaltaa tiedotteiden antamiskynnystä, vaan sillä pyritään saattamaan vaaratiedotteiden antaminen nykyistä tarkemman ja huolellisemman harkinnan alaiseksi. Valiokunta korostaa, että kaikkia nykyisin viranomaistiedotteina annettavia tiedotteita ei ole tarkoitus antaa vaaratiedotteina. Tästä johtuen myös vaaratiedotteiden määrän arvioidaan muodostuvan pienemmäksi kuin nykyisen hätä- ja muiden viranomaistiedotteiden määrän.

Ehdotettu laki koskee ainoastaan radiossa ja televisiossa välitettäviä vaaratiedotteita. Lain soveltamisalaan ei siten kuulu tekstiviestinä annettava kohdennettu viranomaistiedote, jota koskevat säännökset sisältyvät sähköisen viestin-

nän tietosuojalakiin (516/2004). Viranomainen voi lisäksi käyttää tarvittaessa muita tiedotteita ja tiedotuskanavia toiminnan ja tekniikan mahdollistaman mukaisesti, mutta myöskään ne eivät kuulu ehdotetun lain soveltamisalaan.

Lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetään viranomaisista, jotka ovat toimivaltaisia antamaan vaaratiedotteita. Valiokunta toteaa, että myös poliisin valtakunnallisten yksiköiden voi joissain tilanteissa olla tarpeen antaa vaaratiedotteita. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälää täydennetään lisäämällä siihen poliisin valtakunnallisia yksiköitä koskeva *uusi 6 kohta*, jolloin jäljempänä olevien kohtien numerointi muuttuu vastaavasti.

Hätäkeskuslaitoksen rooli

Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan vaaratiedotteen antanut viranomainen lähettää vaaratiedotteen Hätäkeskuslaitokseen, jonka tulee viipymättä välittää se edelleen Yleisradiolle. Valiokunta pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena. Hätäkeskuslaitos on pitkään hoitanut vastaavia tehtäviä, ja se myös ottaa vastaan vaaratilanteita koskevat puhelut. Hätäkeskuslaitoksen henkilöstöllä on vahva vaaratiedottamiseen liittyvä osaaminen ja ammattitaito. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) mukaan Hätäkeskuslaitoksen lakisäateisiin tehtäviin kuuluu muutoinkin muun muassa väestön varoittamistoimenpiteiden käynnistäminen äkillisessä vaaratilanteessa sekä muut viranomaisten toiminnan tukemiseen liittyvät tehtävät.

Lakiehdotuksen 8 §:n mukaan Hätäkeskuslaitoksen tulee tarvittaessa avustaa vaaratiedotteen kääntämisessä toiselle kansalliskielelle, toisin sanoen suomen tai ruotsin kielelle. Avustamisvelvollisuus koskee vain lakiehdotuksen 5 §:n 1—3 kohdassa tarkoitettujen pelastusviranomaisten, poliisilaitosten ja rajavartiolaitosten antamia vaaratiedotteita. Siten Hätäkeskuslaitoksella ei ole velvollisuutta avustaa pykälässä mainittujen ministeriöiden, keskusviranomaisten eikä valiokunnan edellä ehdotta-

mien poliisiin valtakunnallisten yksiköiden antamien vaaratiedotteiden kääntämisessä.

Valiokunta korostaa hallituksen esityksen perustelujen (s. 12) mainintaa siitä, että lähtökohteisesti jokaisen vaaratiedotteen antamiseen toimivaltaisen viranomaisen tulisi itsenäisesti kääntää vaaratiedote toiselle kansalliskielelle. Vaaratiedotteen antava viranomainen myös vastaa tiedotteen ja sen käännöksen oikeellisuudesta. Saadun selvityksen mukaan sisäasiainministeriössä on valmisteilla vaaratiedoteopas, joka sisältää myös vaaratiedotteiden mallipohjia suomeksi ja ruotsiksi. Tämä helpottaa käytännön toimintaa käännettäessä vaaratiedotteita toiselle kansalliskielelle.

Saadun selvityksen mukaan Hätaikeskuslaitoksella on tavanomaisen käännöspalvelusopimuksen lisäksi tulkkauspalvelusopimus (24/365) useasta eri kielestä hätäpuheluissa tarvittavaa välitöntä kielipalvelua varten. Lisäksi Hätaikeskuslaitoksen palveluksessa on myös ruotsin kieltä äidinkielenään käyttävää päivytyshenkilöstöä. Sisäasiainministeriöstä saadun arvion mukaan Hätaikeskuslaitokselle säädettäväksi ehdotettu tehtävä avustaa vaaratiedotteen kääntämisessä on kohtuullisin kustannuksin hoidettavissa Hätaikeskuslaitoksen oman henkilöstön toimesta sekä tarvittaessa tulkkauspalvelun tai käännöspalvelun käyttämisellä.

Valiokunta toteaa, että Hätaikeskuslaitoksen velvoittaminen avustamaan tiettyjä viranomaisia vaaratiedotteiden kääntämisessä toiselle kansalliskielelle edellyttää työn tarkoituksenmukaista organisointia. Tähän tulee kiinnittää huomiota myös Hätaikeskuslaitoksen rakennemuutoksen yhteydessä. Tehtävän osoittaminen Hätaikeskuslaitokselle edellyttää myös sellaisten mahdollisten lisäresurssien varmistamista, joilla säädetty tehtävä voidaan lain tarkoittamalla tavalla suorittaa.

Valiokunta viittaa vielä lakiehdotuksen 6 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan vaaratiedote tulee kielilain (423/2003) 32 §:n mukaisesti antaa sekä suomen että ruotsin kielellä. Esityksen perustelujen mukaan lainkohta on informatiivinen ja siinä todetaan kielilaista johtuva velvoite. Vaikka sanamuoto poikkeaa informatiivisissa

lakiviittauksissa tavanomaisesti käytetyistä muotoiluista, voidaan sitä tässä yhteydessä kuitenkin puoltaa ottaen huomioon viranomaistiedotteiden antamisessa havaitut puutteet ja lain tavoite huolehtia kielilainsäädännön vaatimusten toteutumisesta vaaratiedotteita annettaessa.

Vaaratiedotteen välittäminen väestölle tiedoksi

Televisio- ja radiotoiminnan harjoittajan velvollisuudesta välittää viranomaistiedotuksia säädetään televisio- ja radiotoiminnasta annetussa laissa (744/1998) sekä Yleisradio Oy:stä annetussa laissa (1380/1993). Tätä koskeva informatiivinen viittaus sisältyy lakiehdotuksen 4 §:n 4 momenttiin.

Mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa säädetään vaaratiedotteen tiedotuskanavista. Lähtökohtana on radiotiedote. Vaaratiedote voidaan lisäksi välittää televisiossa, jos vaaratiedotteen antava viranomainen niin päättää. Vaaratiedote on tarkoitus välittää väestölle tiedoksi samalla tavoin kuin nykyisin hätätiedotteet. Tähän viittaa pykälän 3 momentti. Hätätiedotteet välitetään niin kutsuttuna pakkosyöttönä koko valtakunnan alueella — pois lukien Ahvenanmaan maakunta — riippumatta siitä, välitetäänkö tiedote radiossa vai sekä radiossa että televisiossa. Käytännössä tiedote tulee väestön tietoon samassa muodossa: Yleisradion toimittajan lukemana radiossa molemmilla kansalliskielillä sekä televisiossa yhdenmukaisesti molemmilla kielillä kirjoitettuna tekstinä. Valiokunta pitää perusteltuna, että menettelyä sovelletaan vastaisuudessa vaaratiedotteisiin. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole tarkoitus lisätä radio- ja televisiotoiminnan harjoittajien velvollisuuksia nykyisin laissa säädettyyn verrattuna.

Vaara- ja häiriötilanteista tiedottamisen kehittäminen

Kriisiviestintää kehitettäessä on tärkeää huomioida myös viittomakielisten tarpeet. Suomessa vaaratiedottamisen ja hätäpalveluiden saavutettavuudessa on viittomakielisten kuurojen kohdalla esteitä. Valiokunta pitää tarpeellisena, että ryhdytään selvittämään keinoja, joilla vaara-

tiedotteet voitaisiin antaa viittomakieliset kuurot saavuttavalla tavalla. Lisäksi valiokunnan mielestä on aiheellista selvittää laajemminkin mahdollisuuksia ottaa käyttöön tekstiviestijärjestelmiä ja muita teknisiä ratkaisuja kriisiviestinnän saavutettavuuden parantamiseksi.

Kuten edellä on todettu, kaikkia nykyisin viranomaistiedotteina annettavia tiedotteita ei lain voimaan tultua ole tarkoitus antaa vaaratiedotteina. Esityksen perusteluista (s. 11) on pääteltävissä, ettei esimerkiksi ainakaan jo hyvissä ajoin etukäteen tiedossa olleista teleliikenteen häiriöistä ole tarkoitus tiedottaa vaaratiedotejärjestelmän kautta, vaan niistä tiedottaminen tulee hoitaa muulla tavoin. Saadun selvityksen mukaan liikenne- ja viestintäministeriö tulee valmistelemaan viestintämarkkinoihin liittyvään varautumisvelvollisuudesta ja viranomaistiedotteiden välittämisvelvoitteesta annettuun valtioneuvoston asetukseen (838/2003) vaaratiedotteesta annetusta laista johtuvat muutokset. Myös teleyrityksiä koskevia viranomaisohjeita uudistetaan. Valiokunnan näkemyksen mukaan samalla on syytä arvioida, onko teleyritysten tai televisio- ja radiotoiminnan harjoittajien velvollisuuksia koskevaa lainsäätelyä myös tarpeen tältä osin täsmentää.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäs. Heikki Autto /kok
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas
Elsi Katainen /kesk
Timo V. Korhonen /kesk
Antti Lindtman /sd
Markus Lohi /kesk

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 5 § muutettuna seuraavasti:

5 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Vaaratiedotteen saa antaa:

(1—5 kohta kuten HE)

6) poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu Poliisihallituksen alainen valtakunnallinen yksikkö; (Uusi)

(7—14 kohta kuten HE:n 6—13 kohta)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.